

P. 11. 132

Nu se învârt
mută acasă

CERNAUTI-BUCUREȘTI

MAY-JUNE 1941

An. XVI

FĂT-FRUMOS

Nr. 3

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de Redacție:
Octavia Lupu-Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

DERNIERE OCCUPATION

DES

PRINCIPAUTES DANUBIENNES

PAR LA RUSSIE.

PAR G. CHAINOI.

(Sim Ghica)

PARIS,

LIBRAIRIE MILITAIRE DE J. DUMAINE.

Autour de la rue de la Harpe,
sur le passage DARDENT.

1941

BIBLIOTECA
DOCUMENTARA
CERNAUTI-NUA NEAMT

LITERATURĂ – ARTĂ – ȘTIINȚĂ – VIAȚĂ SOCIALĂ

3160 935.136

Regeln betreffend
der z. d. Imperator
Imperator mandator
academ. & universit.

Bibliothek des Kaiserlichen

des Kaiserlichen

10 10 10

No.

An. XVI	FĂT-FRUMOS	Nr. 3
ARTĂ LITERATURĂ	Director: LECA MORARIU Secretar de Redacție: Octavia Lupu-Morariu	ȘTIINȚĂ VIAȚĂ SOCIALĂ

Trei tineri scriitori

Acei — destul de puțini, de altfel — cari au obiceiul de a ceti românește, nu se poate să nu întâlnească numele celor trei tineri scriitori, despre cari vreu să spun câteva cuvinte: *Aurel G. Stino, Mihail Șerban și G. Ursu.*

Trei talente. Trei îndrăgostiți ai scrisului românesc, fanatici, neînfrânați, cari scriu mult și bine, nepăsători de indifeerența celor cari, cei întâi, ar trebui să-i respecte, să-i încurajeze. Pentru ei, acești trei excepționali inși, nu sunt scriitori cari, mâne, vor fi sărbătoriți; se sfiesc, parcă, să-i salute, își întorc capul când se întâlnesc în stradă.

Și totuși, dânsii scriu mult și bine, fără nici c răsplată alta, afară de aprecierea altor tovarăși, mai bătrâni, cari mereu îi îndeamnă să scrie. Se conduc, tinerii aceștia, de celebra sentință: „Caută în tine însuși, liniștea și mulțămirea“.

Aurel G. Stino, fecund și variat. Are, până acuma, câteva mii de articole, răspândite în diverse reviste și gazete, fără a fi înmănunchiat, încă, niciun volum. E foarte greu să-l urmărești, și oridecâte ori îl citești, rămâi surprins de frumusețea limbii românești, pe care știe s'o întrebuințeze. Stino îți face impresia unui călător neobosit, care înconjură pământul. Din Finlanda, unde are prieteni buni, și despre literatura cărui popor scrie cu multă sprintenie, se coboară în Cehoslovacia, pentru a răsări în Franța, unde îl chemau prietenii, cari-l asigurau că se va găsi, și pentru el, o strachină de lapte. Îl vezi apoi în lumea Orientului, de unde culege ceea ce-i mai frumos în literatura Musulmanilor, traducând cu izbândă în literatura noastră, și trece apoi în America de Sud, de unde se întoarce

cu bogate colecții de lucruri de artă, care nu cred că se găsesc la altcineva, în țara noastră, și unde are prieteni, ca și pretutindeni, ca și la Roma, în lumea universitară....

Cred că Stino e singurul dintre ai noștri, în corespondență cu toată lumea intelectuală; la Miazănoapte ca și la Miazăzi, la Răsărit ca și la Apus, numele lui e cunoscut, și țara noastră apreciată, mulțămită lui.

Deaceea are dreptul să treacă mândru pe stradele orașului Folticeni, în care s'a născut, și unde e obișnuit să rămâie necunoscut....

Tot foliticinean e și *Mihail Șerban*, romancier ales, dar care s'a rupt de orașul în care n'a putut izbuti să ajungă măcar scriitor la... Prefectură. Dacă ar fi rămas în locul lui de naștere, ce soartă dureroasă ar fi avut de îndurat.... În București, cum a ajuns, talentul lui a fost apreciat, și s'au găsit oameni cari să-i editeze lucrările.

Idolii de lut, primul său roman, a fost privit de el cu înfrigurare; au urmat apoi *Infirmități*, roman premiat de Societatea scriitorilor români, și altele. Acu de curând ne-a dat romanul *Sanda*, și așteptăm și altele, pe cari tânărul scriitor trebuie să le fi zămislind în mintea lui.

Gheorghe Ursu e bărlădean, poet și scriitor neobosit. Poeziile lui le înțelegi, n'ai nevoie de interpret, de comentariu, cum se întâmplă cu alții... Cercetările lui literare sunt pline de miez, le citești cu folos.

Scriu aceste rânduri numai pentru a le arăta cât de puțină recunoștință acestor tineri, cu cari, desigur cândva ne vom fâli.

Artur Gorovei

Artur Gorovei

Dupăce, în chip aproape normal, *iper-activul* Artur Gorovei (și „provincial“, și apolitic) nu prea avea șansa de-a se vedea membru „activ“ al Academiei Române, ci doar numai „corespondent“ (1915), — e totuși bine de prestigiul aceleiași Academii că, recent (1940), i-a fost aminte să și-l înșiruie pe Gorovei în rândurile membrilor săi onorifici. Bine de bunul-nume

al Academiei și poate, și-un dram de tresărire pentru ilustrul izolat din patriarhalul Fălticeni. Deși, cine, ca A. Gorovei s'a deprins cu discretul parfum al noptaticei *mathiole* din tănuitele grădini folticenene (e vorba de-o confesiune a lui), greu să se ahtieze de mai ieftina miroznă a celor înzorzonate cadelnițări... Gorovei s'a mai învrednicit doară și de altă înaltă distincție, fără să-și piarză cumpătul: Doctoratul honoris causa, conferit lui, în Ian. 1933, de Facultatea de filosofie și litere a Universității Cernățene (Și-i alt merit al lui Gorovei de-a fi desființat o superstiție gata-gata să prindă rădăcină: că doctoratul onorific ar fi rezervat numai somităților externe).

În Artur Gorovei deci slăvim și înalt-pilduitoarea și mai răruța Omenie, care, din cotlonul ei de cuviincioasă euforie periferică, dar din casa lui N. Gane, — astăzi adevărată Academie - Gorovei, din meleagurile învrejuite'n aducerea aminte a lui Creangă și Sadoveanu, din fieful acelei generozități a lui Vasile Ciurea care ne-a dăruit minunea de muzeu-viu zisă *Muzeul Fălticenilor*, ne-a putut ctitori (în 25 volume) cea mai mare revistă de folclor: „Șezătoarea“ (1892—1929) și trainice opere fundamentale ca: *Cimiliturile Românilor* 1898, *Monografia orașului Botoșani* 1926, *Descânteceale Românilor* 1931, *Ouăle de Paști* 1937, *Folticeni* 1938...

Norocoasă în cam târzielnica ei revizuire, Academia Română trebuie deci chiritisită.

Leca Morariu

Artur Gorovei și trecutul nostru

Îi datorăm foarte mult lui Artur Gorovei în cunoașterea trecutului nostru. N'a fost și nici n'a pretins să fie un „istoric“. Dar spiritul științific, de informație cât mai dreaptă și mai deplină, s'a asociat la el cu o cinste desăvârșită și cu o pilduitoare iubire de lucrurile vechi. La acestea s'a adaos o muncă statornică și darul înăscut de povestitor. Astfel, din pana-i măiastră, am dobândit multe și folositoare studii despre oamenii, moravurile și așezările din trecutul nostru, îndeosebi al Moldovei.

Nu vom face aici o expunere bibliografică, ea intră în

cercetarea vieții și operei lui A. Gorovei, în genere. Vom lămurii numai sensul acestei activități, vrednic de ținut în seamă din toate punctele de vedere. Mai întâi, ca să simtă cineva și să aprecieze roadele ostenețelor migăloase ale studiilor istorice ce ni le-a dat dânsul, trebuie să fie legat el însuși de studii asemănătoare, *locale*. Un exemplu: Nu de mult, în ziua de 12 Aug. 1940, descoperind noi la Botoșani, la Biserica numită, „Cuvioasa Paraschiva“, o mulțime de hârtii vechi, chirilice, referitoare la breasla *Talpalarilor* de acolo, cu catastif iscălit de Mitropoliți și Patriarhi, cu staroste și organizație proprie, stricată mai apoi de jidovii năvălitori, ne-au ieșit în cale șiruri întregi de epitropi bisericești, de boieri evlavioși: Raclișești, Pisoschești, Mavromatești, Vărnăvești — mulțime de oameni și fapte ce, trebuiau înțelese într-o lumină clară. Unde am găsit această lumină? Au doară în vre-o carte de istorie propriu-zisă? Nu! — Scăparea ne-a fost — deschizând *monografia orașului Botosani*, pe care — așa cum nu este un „istoric“ — a tipărit-o în 1926, A. Gorovei! Știrile documentare din cartea lui Gorovei se întregiau de minune cu actele dela această biserică, — tot acte necunoscute — iar știrile acum aflate își căpătau interpretarea clară ce li se cuvenia.

Sub acest raport, doar Gh. Ghibănescu dela Iași, pr. Ursăcescu dela Huși, episcopul Iacob Antonovici dela Bârlad și Alex. Ștefulescu dela Gorj se pot asemana cu Gorovei. Numai preotul Simion Florea Marian și Tudor Pamfile dintre folcloriști au urmat pe această cale, dar dâșii s'au distins într-o direcție mai generală.

Gorovei n'a luat dela nimeni nici o lecție, dar s'a legat sufletește de locul unde s'a născut, de schitul care-i poartă numele, de Botoșanii unde s'au strâns laolaltă documentele din nordul Moldovei, de Folticenii unde i-a fost dat să trăiască.

Culegând „foclor“, a cules și documente de limbă și istorie — căci prea erau frumoase în cuprinsul lor și prea mult revărsau lumină asupra „folclorului“ însuși. *Trecutul* reprezintă și culegerile populare, trecut sunt și documentele. Trebuiau salvate de pieire și unele și altele. Și după cum un alt pilduitor cercetător, d. G. T. Kirileanu, se distinge pe ambele tărâmurii, având o bibliotecă pe care n'au realizat-o mulți profesori universitari de „specialitate“ — tot astfel pregătirea proprie și

dorul de cercetare a ineditelor, la A. Gorovei, ar putea să fie pildă multor profesori universitari ¹⁾...

După A. Gorovei — rămâne o operă de conținut istoric foarte însemnată, tocmai prin mulțimea știrilor *inedite*, prin a-dâncirea *localului*, prin amănuntele *pitorescului*, prin salvarea dela peire a *documentelor* și a *expresiilor dialectale*. Tot pietre de temelie! Ca și 'n monografia *Botoșanilor*, în monografia *Folticenilor* — mai recente — ies la iveală adevărate chipuri de odinioară (boieri mari, Vornici, breslași, oameni, din popor) și autentice pagini de istorie, izvorite din dragostea-i înfocată pentru tradițiile noastre.

Iată de ce în Martie 1912, revista „Ion Creangă“ dela Bârlad îi închina articole de cinstire în semn de „dragoste fi-ască“: ostenitorii de acolo, în frunte cu neîntrecutul Tudor Pamfile, recunoșteau în Gorovei un... *părinte al lor*, un îndrumător.

Noi, în revista dela Dorohoi, „Tudor Pamfile“ ¹⁾, l-am cinstit cu acelaș nume de *părinte sufletesc* — cercetări e sale fiind, în prima linie, lecție educativă.

Dar câtă vreme a trecut de atunci! Artur Gorovei n'a ostit o clipă! Câtă deosebire între el și acei simbriași ai ifosurilor oficiale, afirmate doar cu două-trei broșuri, la care s'au oprit pe totdeauna! Pe Gorovei nu l-au ispitit titlurile. A disprețuit politica. O singură pasiune l-a stăpânit: cultura! Trecutul bun și frumos — l-a fermecat. În pagini deslușite, a vorbit totdeauna cu iubire despre problemele istorice și culturale ce-i răsăriau în cale, punând în astfel de cercetări, pe lângă informații care altfel s'ar fi pierdut prin colecții particulare, — și ceva din fermecătorul „moldovenism“ al lui Creangă.

Și Creangă n'a rămas numai la rugăciunile colegilor de de diaconie din Iași. A evadat și înspre preocupările de cultură și de poezie, potrivit marelui său talent.

Tot așa Gorovei n'a rămas numai la culegeri folcloristice. Însușirile l-au dus către literatură, către cercetări istorice, descrieri de obiceiuri românești, studii științifice în domeniul istoric și literar, articole sociale, scrieri pentru popor, articole din reviste străine, — în toate îl descoperim pe *Românul iubitor de trecutul țării sale*.

¹⁾ Cert! — Nota redacției!..

²⁾ An. II. (Febr.—April. 1924), când A. Gorovei împlin'a 60 de ani.

Așa apare în studiile din „Arhiva“ dela Iași, în „Răvașul Poporului“ dela Folticeni, în „Revista Moldovei“ dela Botoșani, așa în volumul de schițe intitulat „Cruzimi“ (în care e vorba de răscoalele țărănești din 1907), așa în romanul din urmă, așa în volumul *Din alte vremuri. A fost odată* — din basmele noastre — răsună în ritm asemănător...

Nu susținem că 'n urma studiilor lui Gorovei privitoare la trecutul județelor Folticeni, Dorohoi și Botoșani — n'ar mai exista taine. Dar astfel de taine istorice și culturale, câte există, sunt provocate, în bună măsură, de scrisul *lui* pe de o parte, iar pe de altă parte, deslegarea lor viitoare, se va putea face utilizând acest scris conștiincios și amănunțit, în care neobositul cercetător apare un erudit, un savant. Academia Română, alegându-l membru corespondent (la 28 Mai 1915) făcea o faptă morală de mare însemnătate. Dacă în 1940, a găsit cu cale să-l treacă între membrii de onoare, Artur Gorovei s'a supus cu smerenie, înțețindu-și și mai mult trudnica-i osteneală culturală. În orice caz, rămâne în conștiința noastră, a tuturor, unul dintre membrii mai activi ai Academiei!...

Și, Doamne, câte jertfe materiale n'a produs acest „provincial“, pe altarul realizărilor culturale! Una din primele condiții în făptuirea culturală e să dispui și de nervus rerum.... Ba izolarea „provincială“ impune jertfe înzecit mai mari. Ei bine, Artur Gorovei a jertfit din plin. Numai așa a izbutit să să fie la curent, gata de a da și ceva nou, în atâtea laturi ale științei. Alta-i viața de studii la București și alta la Folticeni.

Acum cinci ani, am citit un mișcător articol al lui Gorovei, într'o foaie ieșeană, despre „activitatea unui savant“. Folcloristul dela Folticeni analizează o lucrare de etnologie a unui învățat director de Muzeu din Moravia, admirându-l pentru răbdarea științifică. Dacă un învățat din București ar fi scris despre acea lucrare în limba cehă, calea-valea. Dar cel ce scria era un Folticenean!...

Pasiunea pentru cercetarea trecutului cultural, datează la Gorovei dela primele lui manifestări literare (din 1882).

Graiul său are un parfum de vechime. Am primit dela el o scrisoare (la 5 Oct. 1937) cu totul potrivită firii sale: e scrisă... pe hârtie de document... o parte albă dintr'un contract al „Criveștilor“, cu o sută de ani în urmă. Criveștii aceia au o istorie interesantă, căci acolo — lângă Ruginoasa — a fost odinioară

moșia și biserica de lemn a episcopului de Huși, Ierotei Borș. Despre aceste Gorovei a tipărit o lucrare la Academie, în care aduce o contribuție de valoare în domeniul istoriei noastre bisericești. Remarcabile și scrisorile vechi ale familiei Millo.

Tot așa în cele 25 de volume din revista „Șezătoarea“ găsim foarte multe contribuții istorice.

Există apoi un întreg șir de articole prin cele ziare și foi de provincie; toate ar trebui adunate căci prin ele Gorovei a discutat interesante probleme istorice. Într'un loc, vorbind despre o scrisoare a lui Iacob Negruzzi, dă adevărate note genealogice încheind: „Dacă aș fi știut că se face serbarea *Junimii* dela Iași, aș fi expus și eu aceste documente“. Dealtfel, astăzi, lumea științifică apreciază contribuția lui Gorovei. Pentru vol. III din *Studii și documente literare* l-a ajutat pe D-l I. E. Torouțiu, dovedind aceeași aleasă dragoste de mărturii ale trecutului.

Artur Gorovei și trecutul nostru! Dar este oare, vre-o scriere în care el nu și-a manifestat acest sentiment de cronicar?

Iată, deschid la întâmplare „Gazeta săteanului“ (an. II din 5 Febr. 1895) și citesc frumoasa descriere de călătorie, *La mănăstirea Râșca*, în genul celor mai bune descrieri ce le avem. Poetul Gorovei nu se lasă furat cu totul de îmbălsămatul văzduh din umbra copacilor, nici de parfumul florilor și șoaptele pârâului — ci trece îndată la culorile preferate ale poporului român, înseamnă pe răboj legenda cutărui stejar bătrân din apropierea mănăstirii și rămâne adânc mișcat când constată iscălitura lui Eminescu, din 1876, pe scândurile pavilionului dela Râșca. Ce prețioase mărturii — și ce iubitor al trecutului nostru, în ele!

Altădată scriind despre „Pietrele Doamnei“, își amintește de Domnița lui Petru Rareș, urmărită de Turci. Trecutul îl încântă. Faptele culturale din vremile apuse îl farmecă atât de mult, încât acolo, la Folticeni, face toate jertfele posibile și se stabilește, viața întreagă închinându-o culturii și artei, în casa locuită odinioară de Nicu Gane.

În amintirile sale, ne va spune Artur Gorovei, cu precizie, suntem siguri: Banul Iancu Borș, are o fiică — Maria — care se căsătorește cu Petrache Gorovei (1835-1898) și dânsii îl au pe Artur.... E rudă cu Tăutuștii și cu Morțunii și Văseștii din Moldova.... Pământul lor iubit dela Bunești, lângă Folticeni va fi nu numai cultivat, ci va fi și studiat — până și din punct

de vedere archeologic — de un pasionat al științei, un artist al formei și un îndrăgit al trecutului.

După cum mărturisește o scriitoare și prietenă din copilărie — în liceu, Gorovei era socotit un fel de arhivar și nu odată era luat în răs de colegii neastâmpărați, pentru „comoara“ de monede antice. Încă de pe atunci deci se manifesta viitorul închinător al trecutului, acela care avea să învieze nenumărate suflete tinere către cinstirea virtuților noastre strămoșești.

Trecutul frumoasei noastre țări s'a luminat mult, datorită documentelor din arhiva *acestui minunat dascăl*.

Prezentul îl cinstește pe arhivar după cuviință — iar viitorul îi va fi și mai recunoscător pentru comoara inimii sale, în care învățatul sănătos dă mâna, clipă de clipă, cu țăranul viguros și din sfatul lor frățesc, se urzește înțelepciunea veacurilor...

Pr. Dumitru Furtună

Ion Ghica istoric literar

Din opera lui Ion Ghica se desprind numeroase informații prețioase și multe aprecieri judicioase asupra unor scriitori fruntași ai noștri. Nimeni nu-l mai poate studia azi pe un Grigore Alexandrescu, Alecsandri, N. Bălcescu și chiar N. Filimon fără să fi consultat ce spune despre ei I. Ghica, cel care prin memoria lui prodigioasă și darul evocării ne-a păstrat atâtea urme ale trecutului nostru politic, social și literar. Bogata lui corespondență, reală ori numai pretextată, cum sunt renumitele *Scrisori* către Alecsandri, e plină de aceste amintiri. Și ntr'unele rapoarte academice Ghica se ocupă de literatura noastră, ca în cele cari tratează despre lucrările de teatru ale lui G. Sion.

Dar istoric literar e mai ales prin altă scriere. Într-o carte de propagandă națională, pe care a publicat-o escuzându-și numele (fapt pe care-l mărturisește ulterior) sub anagrama G. Chainoi, și anume cu titlul *Dernière occupation des Principautés Danubiennes* (Paris, 1853), Ghica a ținut să înfățișeze străinătății un tablou întreg al situației Românilor, pentru a evidenția cât de justificat e interesul pe care Europa trebuie să-l aibă față de acest popor aflat, din nefericire, în calea expansiunii rusești.

Scopul principal al publicației de mai sus era, după declarația chiar a autorului ei (în msul 5040 rom., foile 315-316, păstrat la Acad. Rom.) să arate cum „Domnii fanarioți, susținuți de trupele turcești și Generalul Kisseleff, sprijinit pe o armată rusească de 100.000 oameni, au distrus și anulat vechea aristocrație a țării, au săvârșit o transformare politică și au creiat o aristocrație de birou“. Pentru vremea în care Ghica își redacta cartea de propagandă, acum aproape un secol, o atât de largă privire generală, în care povestirile de fapte și prezentările de personaje se înglobează și se armonizează în firească înlănțuire, e un merit deosebit. În cadrul unei asemenea concepții urmau să intre toate aspectele problemei și deaceia nu e de mirare că'n această carte din 1853 aflăm și considerații istorice și politice (e vorba doar de drepturile sfinte ale Principatelor române!) și noțiuni economice, financiare, multe pe baze precise de statistică, precum și considerații culturale.

Literatura se bucură de un capitol special, p. 73-79, intitulat *De la littérature et de ses tendances*. E arătată aci în primul rând covârșitoarea influență a Franței. De vre-o 30 de ani, spune Ghica, Parisul a atras un foarte mare număr de tineri români. S'au răspândit astfel la noi idei bune din Franța, dar filosofia de acolo din secolul al XVIII-lea, a avut și urmări rele.

În Franța, enciclopediștii, eliberându-l pe om de vechile prejudecăți, îi laudau instinctele morale și ideile înalte; la noi, filosofia Voltaire-iană, rupând legăturile religioase, nu pune nimic în locul vechilor credințe. Dânsa îl înarma pe Român cu instrumentele dialecticei și ale ironiei, ceea ce constituia o primejdie morală. Neofiții îmbrățișară sensualismul. Ideile noi se împrăștiară prin relații sociale și înlesniră o transformare socială.

Legătura cu trecutul o făcea mai ales limba. Dela domniile fanariote, aceasta fusese părăsită și de oamenii de litere și de societatea înaltă. Ea-și păstrase puritatea și originalitatea în popor. Vechile legende și balade, adevărate capodopere de concepție și poezie, erau cu totul uitate, așa c'au trebuit să fie desgropate ca niște monumente antice, acesta fiind îndeosebi meritul lui Alecsandri. În timpul opresiunii și al umilirii s'au produs cântecele de haiduci, care nu erau elegii plângătoare, ci strigăte îndrăznețe, excesul de bucurie al omului liber, a-meințarea, mânia și disprețul țăranului, care-i gata să-și pără-

sească plugul de îndată ce frunza verde îl poate ascunde'n cōdru, numai călugăria și haiducia rămânând mijloacele săteanului de a fi liber. Aci cumpănitul Ghica, în aprecierea influenței franceze, și bune și rele, își dă tot drumul entuziasmului său pentru poezia poporană: „Poezie fără pretenții, ușoară, curgătoare, expresie simplă și firească a unei redeșteptări apropiate. Toate aceste cântece, deși fără numele autorului, nu sunt mai puțin demne de un mare poet“ (p. 74).

Prin înalta prețuire a poeziei poporane, Ghica se integra unui întreg curent, reprezentat de Alecsandri, Rusu, Bălcescu și Kogălniceanu, prieteni și colaboratori. Abia către sfârșitul secolului al XVIII-lea, gustul de literatură se manifestă la cei doi Văcărești (fiii lui Ienache) și aceasta datorită curentului național din Transilvania, prin scrierile lui Șincai, Cichindeal, P. Maior. Gustul e transmis lui Iancu Văcărescu și Eliade. Unul, mare boier, scrie de plăcere, prin vocație, dăruind literaturii câteva creații care vor trăi prin spiritul lor tânăr și original. Celălalt face însă din literatură meșteșug și comerț. Aci Ghica își pierde obișnuitul lui calm, atacându-l vehement pe Eliade. Reținem doar că acesta era singurul om dela noi (și primul, am adauga noi) care trăia de pe urma scrisului și că se bucura de-o imensă popularitate, mulțumită, crede Ghica, presei care la Români are o enormă influență, pierdută de mult în alte țări ale Europei.

Oamenii de simț și de gust vor admira totdeauna pe Grig. Alexandrescu și pe Alecsandri pentru măreția gândirii, pentru spiritul și stilul lor. Dânșii au dat un adevărat impuls literaturii naționale. Alexandrescu, în afară de mai multe poezii de mare concepție, monumente ale literaturii române, a creiat fabula politică, putând fi comparat în aceasta cu academicianul francez Guillaume Viennet (1777-1868), pe care Ghica îl admiră ca pe un scriitor profund și spiritual, dar noi știm azi că opera nu-i mai e gustată, cum a continuat să fie aceea a fabulistului nostru.

Alecsandri stăpânește balada și cântecul popular în chip genial și culegerile lui, traduse, ar pune în mirare Europa. (Tocmai se publica la Paris volumul *Doînas*). Teatrul românesc, îmbâcsit de traduceri din Voltaire, Racine, Molière, a fost înviat de Alecsandri, ajutat de Millo, tânărul de un deosebit talent dramatic. Alecsandri influențează mult obiceiurile și apu-

căturile publicului. Aci Ghica a prins bine motivul social al succesului acestui teatru. Alecsandri n'a lovit cu intenții de dărâmare și de reforme. El a vrut să restaureze, să șlefuiască și să înobileze societatea românească. Reputația lui crește din zi în zi și el va rămâne veșnic în literatura noastră.

Proza s'a dezvoltat și la noi, ca întotdeauna, mai încet. Pe vremuri se limita la cronici și memorii savante, scrieri greoaie datorite unui Maior, Șincai, Laurian, în care se resimțea influența germană. Nouă strălucire a dobândit proza prin Kogălniceanu și Bălcescu. Bălcescu dispune de: „imaginație vie, inimă caldă, spirit profund, gândiri înalte, stil pur și bogat“ (p. 77). După asemenea calificative, care nu-s în cazul de față exagerate, Ghica, prietenul, își exprimă adânci regrete pentru prematura moarte a Bălcescului.

Ghica subliniază apoi tendințele naționale, moderate și generoase ale literaturii române. Poezia lui Alecsandri, Bolintineanu și Alexandrescu a dat o nouă strălucire gloriei domnilor și eroilor noștri. Fabula lui Donici, teatrul lui Alecsandri și satira lui Alexandrescu au lovit în corupție, în Greci și'n parveniți. Printre emigrați, a existat o tendință literară revoluționară, care însă n'a corespuns aspirațiilor Românilor din partidul înțelept și moderat și n'a avut ecou în țară. Astfel, verva scriitorilor roșii s'a potolit. Și aci o observație atât de justă: în Principate, oamenii cari citesc, detestă puterea, iar cei cari o doresc, nu citesc sau se mărginesc la romanul-foileton. Poetul Aristia, după remarcabila traducere a Iliadei, și-a pierdut buna reputație prin stanțele-i plate în onoarea Domnitorului Bibescu. Ioan Câmpineanu, cel mai de seamă boier din Principate, cel care purtase, cu 20 de ani în urmă, drapelul mișcării naționale, și-a pierdut iubirea poporului, de îndată ce-a primit să fie ministrul aceluiași Domnitor, într'atâta șefii poporului român își atrăseseră ura supușilor.

La școlile Franței se găseau în 1848 mulți tineri români dotați și dornici de învățătură, dar neîndrumați și, neștiind ei singuri discerne ce e bun și folositor, ascultau doar pe profesorii mai populari. Se exaltau de cuvintele lui Michelet și Quinet, dar nu erau destul de formați ca să aleagă altceva decât pasiunea ideilor revoluționare; lectura lor favorită era scrisul cel mai înflăcărat al revoluționarilor Louis Blanc, membru în guvernul provizoriu și Lamartine. Tinerii cari atinseseră mâna celebrului

poet și om politic și luptaseră pe baricade, odată întorși din Franța acasă, nu puteau face alta decât revoluții.

Această rezervată și oarecum ironică atitudine a lui Ghica față de tineretul nostru revoluționar dela 1848 nu ne prea miră. Ghica era mai în vârstă; a participat mai mult cu sfatul la acea revoluție și din fire nu era un agitat, ci un reflexiv, însă tenace în acțiunea lui și privind deci nițel de sus la cei aprinși de entuziasme turbulente și trecătoare. Dar a știut să-i aleagă pe oamenii realizărilor în viața politică, fiindcă a colaborat cu Bălcescu, cu Brătienii și cu Rosetti.

O atât de amplă expunere a literaturii noastre, de mult nu se mai făcuse; și anume dela încercarea de tinerețe (la 20 de ani!) a deschizătorului de căi noi, Mihail Kogălniceanu: *Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur*, Berlin, 18 Ianuarie 1837. Cu mai puțină adâncire în trecut, dar cu o lărgire a cadrului social, Ion Ghica leagă firul istoriei noastre literare dela inițiatorul Kogălniceanu la urmașii de după 1870: Vasile Gr. Popu, Aron Densușianu și I. Nădejde.

N. Georgescu-Tistu

Bucovină!

*Bucovină, Bucovină,
Lasă visul să te fure,
Feciorelnică pădure,
Plaiu înalt și apă lină*

*Stelele-ți să se resfire
Și frumos să te 'nfășoare,
Cu sclipire de izvoare
Și parfum de mănăstire.*

*Lespezi vechi cu graiul slovei
Stau și-acum să spună ele
Că ești salbă de mărgele
Și brățară a Moldovei.*

*Din adâncuri te coboară
Ca o gingașă domniță,
Să 'moleștești cu-a ta igliță
Basmul nostru peste țară.*

*Umbră fără de hodină,
Plânge dorul fără leac,
Peste țară, peste vșac,
Bucovină, Bucovină!..*

G. Ursu

Scrisoare

Domnule Director,

Vă rog binevoîți a publica *) în harnica și româneasca D-voastre revistă pribeagă „Făt-Frumos“ următoarele:

Am cetit cu surprindere în „Revista Limbii și Culturii Germane“, An. I. 1941 Nr. 1, afirmația d-lui director prof. Dr. I. V. Pătrășcanu din *Primul Cuvânt*: „Apariția revistei urmează după încetarea *Revistei Germaniștilor Români*. Ea a fost fondată în urma sugestiei d-lui I. E. Torouțiu, iar conducerea timp de șapte ani a fost sub direcția d-lui prof. Simeon C. Mândrescu“.

Cu aceeași surprindere am cetit și afirmația recenzentului „*Revistei Limbii și Culturii Germane*“ V. M. din „Făt-Frumos“, An. XVI, 1941 Nr. 2, 66-67...: „Întreruperea meritoasei *Revista Germaniștilor Români*, de sub conducerea decanului germaniștilor români care e veneratul luptător, prof. Simeon C. Mândrescu — la început, în mare parte sub conducerea d-lui prof. I. E. Torouțiu — și nereușita încercărilor de a o reînvia, a produs o lacună care se cerea umplută“.

Rectific: „*Revista Germaniștilor Români*“ n'a încetat, ci numai și-a întrerupt apariția, dupăcum constată și recenzentul „*Revistei Limbii și Culturii Germane*“. Ea sta să reapară, chiar acum, sub direcția bunilor mei elevi, Dr. I. V. Pătrășcanu și Dr. Virgil Tempeanu, dacă d-lor ar fi acceptat condițiunea pusă de mine, de a nu schimba nimic din factura ei structurală. N'au primit-o, ci au preferat să creeze o nouă revistă. Le urez succes!

„*Revista Germaniștilor Români*“ va reappare, când împrejurările îi vor permite și sper, că-i vor permite cât de curând.

Ceeace însă nu pot admite și nu pot lăsa nedesmințit sunt afirmațiile că „*Revista Germaniștilor Români*“ *ar fi fost fondată în urma sugestiei d-lui I. E. Torouțiu și că, la început, ar fi fost, în mare parte, sub conducerea d-sale.*

N'am avut nevoie de sugestia nimănui, pentru a crea o revistă de specialitatea pe care o reprezentam la Universitatea

*) Scrisoare adresată nouă de arhimerituosul director Director al *Revistei germaniștilor români*, tribună și a științei, dar și a demnității...
— Rev. „Făt-Frumos“.

din București. Elevul meu, d. prof. Pătrășcanu, cunoștea foarte bine sbuciumul meu pentru a putea crea o astfel de revistă, și, dacă nu și-a mai adus aminte, ar fi trebuit ca, înainte de a face afirmația pe care a făcut-o, să se documenteze, cetind din nou *Cuvântul explicativ* din „Revista Germaniștilor Români“, An. I. Nr. 1. Nu-i înțeleg ușurința, mai ales când afirmația o face cu răspunderea unui director de revistă.

De asemenea nu pot înțelege pe ce își bazează recenzentul *Revistei Limbii și Culturii Germane* (deci d. V. M.) afirmația, că d-l I. E. Torouțiu ar fi condus la început în mare parte „*Revista Germaniștilor Români*“.

Domnul I. E. Torouțiu n'a avut nici un amestec în conducerea *Revistei Germaniștilor Români*. Are însă merite incontestabile pentru revistă.

În ședința de constituire a „Societății Germaniștilor Români“ în care s'a hotărât, la propunerea mea, și crearea revistei, d-sa a promis 100.000 lei pentru acoperirea cheltuelilor societății. Din aceștia se pot socoti ca dați 15.000 lei prin tipărirea, în tipografia d-sale „Bucovina“, a primului număr din revistă, și 10.000 lei în legătură cu comemorarea lui Goethe.

De ajutorul, pe care mi l-a dat pentru alte inițiative ale mele, cum a fost tipărirea câtorva N-re dela început din ziarul „Deșteptarea“, nu mai amintesc, fiind în afară de chestiune..

D-sa are destule merite pe cari le cunoaștem cu toții și pe cari nimeni nu i le va putea contesta, încât n'are nevoie de cele ale altora....

Simion C. Mândrescu

Multe și mărunte...

Filologie ciungă. — Ei bine, nu! Nu mai putem continua cu veșnic aceeași învechită informație! D. p., în dialectologia noastră, numai cu istroromâna (de laborator!) a d-lui Sextil Pușcariu, de mult depășită prin școala Cernăuțeană! Să încetăm cu unilaterală prezentare a istroromânei în forme ca acestea din S. Pușcariu, *Limba română*, 1940: *țel'i, țela, fațe-res, traze, țere* (231), *țesta* (232) — când formele covârșitor-dominante sunt: *cel'i, cela face-reș, traje, cere, cesta*!... Că mare lucru era dacă d. Pușcariu (ibidem și aiurea).. își călca pe inimă, pomenind și de ciribirologia Cernăuțeană (înfăptuită nu cu concursul Murguței oficiale!...), precum la aromână și meglenoromână amintește de un Weigand, Capidan, Popahagi! Și atunci poate că nici d. Al. Rosetti nu ajungea (cf. și P. Iroaie, *Alte cântece populare istroromâne*, 1940, 17) să n'ajbă încă nici acuma știre de declinarea istroromână, enclitică și de atâtea altele!...

Leca Morariu

Limba veche și 'nțeleaptă

CONTINUARE ¹⁾

<i>În oraș în Vifleem</i>	— <i>Raiule, grădină dulce,</i>
<i>Veniți boeri să vedem</i>	<i>Nu mă îndur de-a mă mai duce</i>
<i>Că astăzi ni s'au născut</i>	<i>De mirosul florilor,</i>
<i>Domnul cel fără de început</i>	<i>De dulceața poamelor</i>
<i>Astăzi pre cel de demultu</i>	<i>De viersul păsărilor. —</i>
<i>Oamenii l-au prorocit</i>	<i>Raiul din gură-au grăit :</i>
<i>Că să va naște Mesia</i>	<i>Du-te Adame, dela mine,</i>
<i>Din sămănța lui Es(i)e</i>	<i>Ohu, ticălosul de tine,</i>
<i>Și din rada lui Avram</i>	<i>Dacă te-ai lipsit de-ahăsta bine</i>
<i>Măntuirea lui Adam.</i>	<i>Ce să află întru mine.</i>
<i>Adam din gură-a grăit :</i>	<i>Pre scaonul lui David Craiu</i>
	<i>S'au înălțat din viața lui trei crai</i>
	<i>ai pământului.</i>

Ms. 4438 Acad. rom. f. 7. — Pe o foaie dintr'un apostol al Părintelui Popi David ot Unguren... scris de Gheorghe Logof. la 3 No. 1776.

Adaos. — Din cântecele zise cu steaua încă și astăzi la Pătrăuți pe Suceava citez paralelele :

— *Du-te Adame, dela mine*
Oh ticălosul de tine! —
Șede-Adam naintea raiului
Și-și plângea greșala lui :

— *Raiule, grădină dulce,*
Nu mă'ndur din tine-a duce !
De mirozna florilor,
De dulceața poamelor,
De cântecul păsărilor,
De șuerul șarpilor ...

Leca Morariu

* * *

Îstoria pentru blăstămul ȝiganilor — când s'au făcut negri.

În zilele împăraților, a lui Arcadie și a lui Onorie, era un arhieru ce-l chiema Grigorie al Crangatii, și era doi diia-

1) Vezi „Făt-Frumos“ 1941, 57.

coni ce-i chiema Savin și Creschendie care, în înțelegere cu o muiere, l-au învinovățit că s'au culcat cu dânsa.

Patriarhul de Râm l-au pus la închisoare unde, prin rugăciunile lui face minuni, vindecând pe cei bolnavi, între care și pe un logofăt al împăratului Arcadie din Țarigrad.

Împăratul Arcadie scrie fratelui său Onorie să facă judecată arhiereului.

Muierea mărturisește adevărul și scapă de diavolul.

„Iară pâ râșii au fost de toți 150 de oameni și era aceștie arbănași — adică țigani, și până atunci au fost albi țigani ca și cielanți oameni. Iară pe muiere au iertat-o arhiereul și cu tot soborul și s'au izbăvit de pedeapsa diavolului, iară pe pâ râși n'au vrut să-i iarte arhiereul și tot soborul, ci s'au rugat lui Dumnezeu arhireii și patriarhul, împreună cu tot soborul. Atunce au căzut peste toți pâ râșii aceae din ceriu o pâclă cu smoală de nu să vidē unul cu altul de pâcla și smoala aceaia ce că-zusă din ceriu. Și s'au cutremurat pământul cu dâșșii, iară ei au căzut cu fața la pământ în genunchi. Și au șezut pâcla acea preste dâșșii trii zile și trii nopți și scosease limbile câte de un cot și hrăpiia ca boii în plug, și li-au rămas numai dinții în gură albi și palmele oarece mai albe, iară încolo tot trupul lor au rămas neagri și sânt neagri până în zioa de astăzi, după niam, fiindcă să trag din niamul acela al pâ râșilor. Și i-au blăstămat patriarhul și arhireii cu tot soborul să fie tot robi pe la domni și pe la boeri și pe la mănăstiri, și să-i vânză ca pe dobitoace și dintrânșii să nu fie cărturariu de bisearică, nici bisearică să nu aibă, nici preot să nu se facă dintrânșii, și să le pută trupul lor și să fie negri, fără numai dinții în gură să fie albi, și să fie tot cărbunari și herari și scripcari și cobzari și alte meșteșuguri proaste asemenea acestora. Și numele lor să fie arbănași, adică țigani în veaci amin “.

(Mss 3013 Acad. Rom. f. 185—189).

Pentru conformitate

G. T. Kirileanu

CTITORII ȘI BINEVOITORII NOȘTRI

D-nii profesori universitari **S. MEHEDINȚI** (1.000 lei)
și **Dr. VASILE LOICHÎȚĂ** (1.000 lei)

O scrisoare a lui N. Gane

I.

IUBITE DOMNULE I.

23 Martie 1892
București

Am primit scrisoarea D-tale la care mă grăbesc a răspunde că întâlnind cu Bobescu me-a spus că nici o dată Creditul n'a fost mai bine administrat ca acum. La ocazie voi vorbi și cu Ghermani, însă aceasta cu oarecare diplomație, ca să nu creadă că am vreun interes personal de a te sprijini. — Deocamdată tot ce mi spui că s'a fost urzit contra D-tale a căzut în baltă. — Mergi dar înainte, și ți fă datoria în conștiință și fii sigur că în viitor nu vei mai fi supărat. Primește te rog salutarele mele cele mai amicale.

N. Gane

II.

Această epistolă, aflată în cartoanele mele, a fost adresată avocatului I. din Fălticeni, mort acum câțiva ani. O dau tiparului, pentru a contribui cu încă o picătură la cunoașterea omului de înaltă omenie care a fost Nicu Gane. Scrisul pare obosit, tremurat, vădind o etate mult mai înaintată decât cea avută de scriitor la 1892. Transcriu textul întocmai (în ortografia-i originală).

Aurel George Stino

PROBLEMĂ EMINESCU

Aceeași „problemă-Eminescu“ (cf. „Făt-frumos“ 1941, 4), rezolvită de eminentul „Glasul Bucovinei“ Nr. 5994 din 16 Prier 1941 (evident după msul, 88 b) cu următoarele întregiri, vrednice de toată recunoștința :

Ca să vă fie în robire

Au Dragoș, vânători de bouri,

A ghiarmalor¹⁾ neagră urgieN'o să vâneze și măgari¹⁾.

(strofa 2)

strofa 4)

Const. I. Popescu

A m i n t i r i

Obosit de hârleț și de măturoiul cu care am trebăluit azi prin livadă, stau la fereastră și ascult cum clopotele dela mănăstire își distramă auitul în pădurea dimprejur... Povestesc slujba Învierii.

Privirea-mi se desprinde de pe ramurile unui zarzăr în floare, alunecă molatec și se lungește undeva în gol. Mă gândesc la Paștele copilăriei... La vremea cea fără de griji, la obrazniciile noastre copilărești... Și fără să vreau zâmbesc a râde. Vezi-că, eram și *obraznici* ! Din săptămâna Patimilor, odată cu deniile, prindeam a toca. Tocam în poartă, în ușă, în oale și,

¹⁾ Foarte binevenite și binemeritate anagrame.

neavând clopote, am căutat niște bidoane uitate sub coșăriu, și mai ales căldări stricate pe la mama-bătrâna din deal, pe la mătușa Soltana Alexoaia și pe la moș Vasile, fratele tatei-bătrân; le-am spart fundurile de le-am prins limbă și le-am aninat, cu fundul în sus, în păr, după șură.

Acolo, după șură, unul trăgeam „clopotele“ și unul tocam, ca la biserica din deal și pe urmă începeam slujba cu:

Doamne miluește

Popa prinde pește

Ziceam apoi: *Tatăl nostru'n podu vostru, când mergé, hodorogé, care ești în cer, o furat un lăicer; și după aceea, cel care nu era popă (adecă n' avea 'n spate o bucată de rogojină prinsă sub bărbie cu două ațe), se punea în genunchi, iar ceilălat îi punea o margine de rogojină 'n cap și ziceam frânturi de rugăciuni, așa cum le-am fost prins dela mama-bătrâna și dela tata, căci ei când se rugau, ziceau cu glas tare.*

Rar se 'ntâmpla să măntuim „slujba“, căci satulă de atâta gălăgie de tinichele și tocat în trei ori patru bătăi, mama ieșea din casă dela treburi și, ocărîndu-ne, ne petrecea cu prăjina până ce noi, grăbiți, ieșiam pe poarta dela vale și scăpam. Dar toate zilele Paștilor, ba, într'un an, chiar și o bună bucată din vară, tot am tocat și am tras clopotele.

O porniam de Sâmbătă dela amiază, dacă nu, câte odată, vrînd să mai facem slujbe și peste rînd, de Vineri seara; și, cum casa ni era în deal, gălăgia noastră se auzia de minune pe toată valea și atunci oamenii, de haz, știindu-l pe tata roșcovan, mai-mai cât crășmarul dela bariera Botoșanilor, ziceau zâmbind: — Ia, amu intră Marin în slujbă! Îi toacă feciorii de vecernie! — Apoi n'am dus-o noi mult tot așa, pentrucă văzând tata că-l ia lumea în răs, ne-a stricat „biserica“.

Poate să nu fi fost așa de bogate Paștele copilăriei mele, dar voia cea bună așternea mulțămire peste toate. Mă bucuram cu *Toadere* c'om avea voe să mîncăm fățiș o bucățică de slănină, ori ouă, ori o oală cu lapte, fără să ne bată cineva c'am mîncat de *frupt*. Ne bucuram c'om îmbrăca hăinuțe nouă și ne-om putea duce tocmai la tata-bătrân de devale, să ne deie ouă roșii.

He-hei! dar se bucura și biata mama, că de acum va mai putea răsufla și ea de răul nostru, după atâta iarnă, în care

ridicam colb după colb, pe șesul cuptoriului !.... Ne mai bucuram că, ieșind de-acum pe afară, om putea scăpa și nebătuți ! Și drept vorbind, era mai frumos afară. Trăiam zile blânde și senine. Prin copaci se întreceau din ciripit și cântări musafiri de departe. Răchita slobozia floare galbenă, iar liliacul liliachie. Printre perii înfloriți se întindea, curat, un covor de verdeață, din gunoaiele prinse prin grădini, se înălțau suluri albinețe de fum grăbit... jertfă cerului ; iar seara, broaștele din toate iazurile, ridicau valea 'n slavă.

Din Sâmbăta Paștelor cetiam în toată firea că se apropie o sărbătoare. Peste sat plutia miros plăcut de coptură, prin ogrăzi făceau oamenii curățenie, iar fiecare casă și poetică, primenite și ele 'n cămeșuțe albe, cu prisperle svântate și cu brăie albastre ori negre pela stâlpi și 'n jurul ferestrelor, aveau cătătură veselă spre soarele calduț de primăvară...

Sâmbătă, mama ne spăla curățel, ne da hăinuțe nouă și papucași, ne așeza pălăriuțele și ne da pe mâna mamei-bătrâne, să ne ducă la împărtașanie. Spun drept că m'aș fi lăsat păgubaș de împărtașanie. Mai bine mă împărtașam eu cătră seară, când mama, cu treburile ei pe afară, ne da prilejul să fur-luăm câte un cozonăcel mai potrivit și măcar cinci-șease ouă roșii din cofă și să fugim cu ele pe prispă după casă, eu la un colț, Toadere la celălalt colț.

— Vine, mă ? —

Cu gura plină de cozonac, Toadere da din cap, în semn că nu vine nimeni.

Îi dam pe jumătate din ouă, iar el îmi da pe jumătate din cozonac. Tăceam chitic și mâncam. Câteodată scăpam, câteodată însă, ne pomeniam cu mama. Doamne, ce mai depănam din picioare, când fugiam ! Mama sta locului și-mi arăta o jordie, numai mie, că eu eram mai mare : — Sarace, sarace, ce-am să te mai măsur ! —

Atâta rău ! Parcă pe urmă nu uita !

Când soarele trecea de-binelea după pădurea dela Baisa, simțiam mare bucurie să mă sui călare pe gardul dela ocol așteptând să văd pe care deal s'or aprinde întâi focurile. Este și acum obiceiul la noi în sat, ca, seara înspre Înviere, copiii să facă focuri pe dealurile din jurul satului. Ce-or fi însemnând focurile, nu înțelegeam atunci. Dar îmi plăcea jocul acela de lumini pe care-l făceau copiii prin întuneric, ridicând și cobo-

rînd niște cârpe aprinse, muiate în gaz sau unse cu păcură, care erau legate în vârful prăjinilor.

Așa am vrut să fac și eu într'un an și cât pe ce n'am aprins o glugă de strujeni a lui bădița Costache Spătăruc, c'o păcorniță veche, furată dela bădița Petrea, fratele tatei.

Toate s'au dus... Dela toate n'a rămas decât doar amintirea, care te fură mereu și te face să dorești ceea ce nu se mai poate...

(*Agafon-Botoșani*)

I. D. Marin

Alecu Russu, proprietar al moșiei Tețcani

În arhivele dela Prefectura și Tribunalul Roman, am găsit mai multe dosare privitoare la Alecu Russu. Dau mai pe larg cuprinsul lor, datele privitoare la viața lui A. R. fiind destul de sărace, cu toate știrile pe care le-au publicat, în special, d. P. V. Haneș și Traian Ichim¹⁾. Chiar locul nașterii nu i se cunoaște precis, fiindcă orașul Chișinău — arătat în pașaportul descoperit de d-na Lucia Bourgeois-Popovici la Geneva — e din diferite motive²⁾ discutabil.

Dacă în calitate de scriitor, soarta a vrut ca A. R. să fie apreciat măcar după moarte, ca om de afaceri (arendăș și apoi proprietar de moșie) a fost nenorocos, lipsit de simț practic, desigur din pricina temperamentului său și, cu toate c'a stăruit, a murit hărțuit de creditori și'nglodat în datorii. A mai fost apoi înconjurat de oameni, cari l-au furat din toate părțile pe visătorul lor stăpân, stătător mai mult la Iași și nu prea interesat de treburile moșiilor. Nu ne mire deci faptul c'a ajuns la faliment.

Într'un dosar³⁾ se găsește o copie a catagrafiei averii rămasă dela mama se vitregă Maria, făcută la 3 Oct. 1854 — al cărei curator a fost Alecu Russu, precum și trei petiții autografe ale acestuia

¹⁾ *Alecu Russu*, Iași, *Viața Românească*. Foarte interesantă prin știrile pe care le-a adus, așa că l-a silit pe d-l Haneș — care o vreme n'a ținut samă de ele — monopolizând acest scriitor — ca să le accepte (vezi Al. Russo, *Scrieri*, ed. Haneș, *Clasicii Rom. Comentați* — Craiova).

²⁾ „Preocupări Literare“, 1940.

³⁾ Din 1859, arhiva Trib.-Roman: *Vânzarea moșiei Tețcanii a răposatului boeriu Alecu Russu spre îndestularea creditorilor săi*.

cătră Divanul de Întărituri. În altul¹⁾, se află două cereri ale lui Vasile Alecsandri cătră Prefectura Roman, precum și o adeverință din 16 Febr. 1860 a maiorului Iancu Alecsandri — dată Prefecturii — însărcinat fiind de fratele său ca să-i administreze averea în lipsa acestuia din țară.

Din cererile autografe ale lui Russu, se vede clar că el iscălia în românește *RUSSU*, iar nu *Russo* — cum semna în scrierile franțuzești — sau *Rusu*, cum scriu unii istorici literari. Deaceea vom scrie²⁾ și noi *Russu* fiindcă așa a voit el, lucru *dovedit* prin propria lui iscalitură.

Iată istoricul amănunțit al chestiunii:

În 1856, păharnicul³⁾ mai apoi spătar — Alecu Cihac își vinde moșia Tețcanii — dela ținutul Romanului — spătarului — mai apoi agă — Alecu Russu, cu 10.500 galbeni⁴⁾, din care — la început — primește 1500. Pentru restul de 9000 galb., îi dă o obligție în siguranța moșiei arătate, făcând totodată cerere Curții de Confirmațiuni — la 22 Apr. 1857 — de a-i întabula un sinet pentru acea sumă.

Onoraturii Divan de întărituri

A. RUSSU

Alăturatul sânet cuprinzând soma de 9000 sigurarisiți în moșia me Tețcanii ținutul Romanului⁵⁾, către D-lui paharnicul Alecu Cihac, rog a se întări și întabula, alăturând și titlurile de proprietă.

A. RUSSU

Iași 1857 Aprilie 22

Curtea a întabulat sinetul și a scris redacției foii *Buletinul Oficial* să publice că pământul acestei moșii a fost ipotecat lui

¹⁾ Din 1859, arhiva Prefecturii: *Creditorii ișiți asupra d-lui Aga Alecu Rusu*.

²⁾ Și în „foaia de calități“ — publicată de Ichim., p. 7 dela Judecătoria de Neamț, completată „de mâna lui“, scrie tot *Russu* și asta în 1841, trei ani după venirea în țară. Vezi și C. Turcu, *S'au sumeșit cu întinderea condeiului*, articol în ziarul „Avântul“ din P. Neamț, din 9 Apr. 1939.

³⁾ În 1856, deci, iar nu la 1853, cumpără moșia, cum afirmă d. P. V. Haneș în A. Russo, *Scrieri*, p. XIV, Tipogr. Rom. Unite.

⁴⁾ iar nu 500 galbeni, cum spune Ichim, *op. cit.*, p. 10.

⁵⁾ Moșia e deci la ținutul Romanului, nu la Bacău, cum afirmă, iarăși d Haneș în: *Prietenii Ist. Lit.*, 1931, p. 445; — Al. Russo, *Scrieri*, p. XIV, Tipogr. Rom. Unite; — Al. Russo, *Scrieri*, I, p. XXX, Clasicii Rom. Com. — Craiova, etc. — Moșia Tutcani nu există. Este și la Bacău o moșie Tețcani, dar, pe vremea aceea, aparținea familiei Rosetti-Tețcanu, precum și lui Matei Crupenschi (*Acte și Doc. relat. la Ren. României*, VII, 990)

Cihac pentru 9000 galb., pe care-i va plăti în patru ani cu dobândă de 10% pe an, precum urmează: 1500 la 11 Sept. 1857 și câte 2500 galb. la fiecare 11 Sept. a anilor 1858, 1859 și 1860; iar dobânda capitalului s'o plătească din 6 în 6 luni, cu scădere din an în an, în proporția micșorării sumei datorate.

La 23 Sept. 1857, Russu face o nouă cerere către Curte, prin care arată că vrea să se desfacă de datoria către Cihac, printr'un împrumut, făcut în garanția moșiei, la Banca Națională, unde era avocat.

Onoraturii Divan de întărituri

Vrând a desface datoria me către D-lui pah. Alecu Cihac, izvorită din cumpărătura moșiei Tețcanii de la ținutul Roman, am și mijlocit la Banca Națională un împrumut cu amortizație pe 17 ani, în sumă de 7500. Banca prin adresa No. către onorat. Divan au încuviințat împrumutul și prin urmare iscălitul să roagă pentru cuvenita lucrare în cât privește prețuirea, titlurile proprietății fiind cunoscute onorat. Divan.

A. RUSSU

Iașii 1857 Septemvire 23

Curtea cere Judecătoriai Roman să evalueze moșia. Se trimete un geometru, constatându-se că are o suprafață de 476 fâlcii, 35 prăjini și 21 stj.², socotindu-se a câte 30 galbeni falcea.

La început achită prima rată, fiindcă, la 10 Sept. 1857, Cihac face cunoscut Curții aceasta. În acest timp, Vornicia de Aprozi cere Curții să se considere, la o eventuală vânzare a moșiei sau un împrumut în garanția ei, și suma de 1800 galb. cu dobânda lor, pe care Aga Iancu Docan are a o lua dela Russu și hatmanul Alecu Aslan.

La 5 Sept. 1858, Banca Națională face cunoscut Curții că Russu îi datorește 8171 galb. și 25 lei cu dobânda lor, cerând ca să nu se întărească datornicului în moșia lui nici un act de împrumutat sau ipotecă. Curtea răspunde că moșia e ipotecată lui Cihac pentru costul ei neplătit, iar datoria către bancă nefiind întabulată, ea să se adreseze locului în drept¹⁾.

Banca reclamă Ministerului de Interne, care, la 5 Sept. 1858, telegrafiază Judecătoriai Roman, să pună sechestru pe averea lui Russu dela Mircești și Tețcani. La 25 Sept., Ministerul adaugă că să se ridice oprirea numai atunci când Russu va da o garanție si-

¹⁾ Vezi dos. din 1859: *Vânzarea moșiei Tețcani...*

gură asupra banilor. La 2 Oct. 1858 se face o catagrafie a averii sale dela Tețcani, care e „prețaluită“ la suma¹⁾ de 20.677 lei.

Cu toate că dânsul împrumutase bani dela Bancă spre a se „desface“ de datoria avută la Cihac, totuși vedem că acest lucru nu s'a întâmplat, din cauză că la 15 Sept. 1858, acesta reclamă Curții că Russu nu și-a achitat rata a doua de 2500 galb. și, în consecință, cere scoaterea moșiei în vânzare pentru 7500 galb. cu dobânda lor. Ce făcuse Russu cu banii împrumutați dela Bancă?

Se aprobă vânzarea și se scrie redacției Buletinului s'o publice în termen de 6 luni atât pentru suma arătată, cât și pentru 3188 galb. cu dobânda lor, datorăți lui Pinkenștein.

Între timp Russu se împrumută iar — și cu o sumă iarăși mare: 7000 galb. — dela Iorgu Sigara, tot în baza moșiei Tețcani — pe care mai avea atâtea datorii — cerând Curții întabularea vecselului dat.

Onoratului Divan de întărituri

A. RUSSU

Împrumutându-mă dela D-lui I. Sigara cu soma de șapte mii galbini No. 7000, ce am primit de plin, am slobozit D-sale, sigurepsit în moșia me Tețcanii de la țănutul Romanului alăturatul aicea vecsăl, pe care, rog pe Divan a să întări pe... me, și al slobozi D-sale, iar titlurile proprietății mele sânt cunoscute în Divan în acta cumpărării moșiei și amaneția către D-l Pah. A. Cehac, în urma căruia va veni D-l Sigara.

A. RUSSU

Iașii 1858 Septemvire 27

La 28 Oct., Curtea refuză întabularea, pe motiv că asupra moșiei mai sunt două ipoteci.

La 12 Dec., Russu roagă Curtea să-i înscrie o obligație pentru 2050 galb., împrumutați dela N. V. Docan, în baza banilor ce și el are a lua dela hatmanul Alecu Aslan, ceea ce se aprobă. Dar, bolnav de o boală care nu iartă, Russu moare ²⁾ la 4 Febr. 1859.

Acei care i-au împrumutat bani și oamenii din serviciul lui — care n'au fost plătiți, încep să-și revendice drepturile. La 12 Febr. 1859, Minist. de Interne³⁾ ordonă Prefecturii să facă, împreună cu

¹⁾ Dos. din 1858, Prefectura—Roman : *Banca Națională cu Alecu Rusu pentru bani*

²⁾ Ichim. op. cit., p. 12.

³⁾ Dos. din 1859 dela Prefect. Roman : *Averea rămasă pe urma repostat. Alecu Rusu pentru a ei asigurare întru îndestularea creditorilor.*

delegatul Judecătoriei, catagrafia averii dela Tețcani și Mircești, ceea ce se și îndeplinește la 26 Febr. De acolo se vede că el datora 4748 lei și 10 parale la diferiți locuitori de pe moșie. În afară de grâu, păpușoi, orz, ovăs, fân, etc., s'au mai găsit sămănate, de cu toamnă, 47 fălci grâu și 42 fălci secară.

În total, evaluarea dela Tețcani se ridică la suma de 22441,10 lei.

Cea dela Mircești 36811,94 lei. Iar cea a ambelor moșii la 59253 lei și 4 parale¹⁾.

În urma ordinului Minist., candidatul Judecătoriei, C. Preda și subprefectul merg la Mircești, spre a catagrafia averea ce s'ar mai descoperi și ce s'ar mai fi înstrăinat de vechilul Stavarache Gheorghiu.

La 5 Mai se încheie un jurnal, în care se constată că nu se mai găsește nici o avere. Mobila dela Mircești, cum arată oamenii de acolo, a fost dusă de Gheorghiu la moșia Jăvreni. Cât timp a fost Russu în viață și, în special, după moartea lui, acesta a luat foarte mult grâu, transportându-l la Iași, împreună cu Avram Candel. A mai luat 6 boi, 3 mânzați, 50 oi, 6 cai, 2 care de doi boi și-nuite și „mai multă pojijie“, pe care le-a dus la Jăvreni. A vândut porci, o pereche juncani, secară, etc.

Judecătoria de Iași, Secția II-a, a cerut celei de Roman ca să se cerceteze prin carte de blestem²⁾ această avere ce s'ar fi înstrăinat de Gheorghiu.

Curatorul averii lui Russu, Panaite Cristea face toate eforturile ca să lichideze această avere falimentară.

Toamna, din vânzarea produselor dela Mircești, se realizează suma de 13.277 lei, iar dela Tețcani 21.784 lei.

I. Sigara cere Curții să-i întabuleze sinetul de 7000 galbeni, arătând — prin mai multe declarații — că au drept la această sumă și Iosif Reischer = 3000 galb., — Iorgu Pruncu = 600 galb., — Costachi Dimitriu = 400 galb., — Sevastița Buhuș = 1200 galb., — și Cleopatra născută Rusu = 1800 galb. — Curtea aprobă întabularea.

După ce s'au împlinit 6 luni dela publicarea vânzării moșiei,

¹⁾ D. Haneș, *Prietenii Ist. Lit.*, Buc., 1931, afirmă că numai averea dela Mircești s'a evaluat la 59253,4 lei. Or, noi vedem că'n această sumă întră ambele moșii.

²⁾ Vezi și *Creditorii lui Alecu Russu* de Nec. Ștețcu în „Făt-Frumos“, nr. 1, p. 38, 1940.

cerută de Cihac, publicată în Bulet. Oficial, Nr. 77 din 25 Sept. 1858, Curtea — aprobă mezatul, căci nu se ivise nici o opoziție, în afară de mai multe pretenții bănești ce s'au ridicat la suma de 36.195 galb. cu dobânda lor.

După trecerea de 40 zile libere, la 19 Iunie, se primesc la curte două reclamații, care se resping: una a avocatului Băncii și Dimitrie Casu — cătră care Docan trecuse suma de 2050 galb., — prin care se propunea suspendarea vânzării pe 3 luni, spre a se îmbunătăți starea de pe moșie; alta a lui Sigara și altor creditori, prin care se cerea ca pe foaia de mezat să se treacă și produsele aflătoare pe moșie.

La 10 Iulie, în ziua vânzării, Curtea primește o declarație a lui Sigara și altora, prin care se anunță că D. Morfu ar voi să cumpere el moșia. Totuși aceasta este adjudecată lui Cihac pentru suma de 10.352 galbeni.

Sigara și Banca se plâng Minist., din mai multe motive:

1. Moșia s'a vândut cu preț mic, fiindcă prin foaia de mezat nu s'a arătat mărimea și îmbunătățirile făcute pe ea; 2. S'a dat fără recolta anului 1859 (v. mai sus) și cu o sumă mai mică față de cei 15.000 galb. oferiți de Morfu; 3. *Cihac ar fi de protecție străină și nu pământean.*

Se cer lămuriri asupra naționalității cumpărătorului și Secretariatul de stat răspunde prin adresa Nr. 2961 „că, D-lui pe Cihac îl cunoaște supus¹⁾ moldovan“. La 28 August, Curtea Princiară se întrunește spre a se pronunța dacă mezatul s'a făcut conform legii. După cercetarea actelor se arată că legalizarea sinetului lui Sigara nu e legală și se aprobă vânzarea.

Astfel se încheie epilogul vânzării acestei moșii, de pe urma căreia Russu nu s'a ales decât cu supărări.

Nec. Stețcu

(Va urma)

Ctitorii și adăugătorii noștri

În rândurile generoșilor promotori culturali ni s'au adăugat (cu câte 100 lei) d-nii: Tiberiu Crudu; I. D. Marin și I. Teodorescu-Broșteni. — Cinste lor și specială recunoștință! — Rev. „Făt-Frumos“.

¹⁾ Era fiul colonelului dr. Iacob Cihac, german de origină cehă, stabilit, încă din 1825, în Moldova, medic șef al armatei de aici. Deaceea Sigara și ceilalți spun că e de protecție străină și, în consecință, n'are voie să cumpere moșii. Totuși, am văzut că era naturalizat moldovean, având aceleași drepturi ca și pământeni. E filologul de mai târziu, mort la Mainz, în Germania, la 1887.

Memento istoriei noastre literare

CONTINUARE

Nota umoristică (aşa cum, fireşte ni s'a prezentat şi'n hazliile situaţii citate până acum) şi realizată uneori pare-că şi... pe nevrute: „Buchilii moldoveneşti pi amândoi fraţii ni didese ca să li învăţăm dila preotu satului anumi Costantin, carili câti odată pi lângă trasu di urechi, ni hrănia ¹⁾ şi cu colaci dila biserică“ (*în Cap. II*); — „La acest filosof am învăţat eu greceşti toată iarna, carili măcar că după sistima dascalilor di în vechimi era aspru şi adesfiori pentrucă nu puteam fărăma bini limba ca să zic precum să cuvini slovili greceşti d şi th, mă bătea cu nişti mătăanii unsă cu ceară. Însă eu cât scăpam dila feredeul lui şi mă întorcem la gazdă, îmi răsplătem pentru aceea asupra băeţilor de jidani ci întâmpinam pi uliţă, rupându-li perciunii şi spărgându-li câti odată capitili cu pietri“ (*Cap. IV*); — „La dânsu spre învăţatură nu să da di cătră părinţi sau rudenii altfelu di băeţi, ci numai acia cari era mai spânzuraţi ²⁾ şi mai cu răli naravuri ³⁾. Asupra acelu dascal di câtiva ori mai înainte di venirea mea ⁴⁾ la dânsul, ucenicii, disnădăjduiţi di schingiuirii lui, făcusă zagavor să-l omoari, până când odată l-au şi băgat cu capul în gios într'o putină mari, în cari să obișnueşti la acel oraş a să ținea apa, şi cu bună samă s'ar fi înăduşit acolo, dacă norocirea nu l-ar fi agiutat a să întâmpla în acea vremi putina dişartă şi nu ar fi auzit megieşii strigării lui, ca să grăbască îndată a-l scoati dintr'însa. La acestu tiran învăţam eu carti grecească, căruia pentru bătăili şi învăţatura ⁵⁾ ci-mi da, i să plătia di cătră Lada câti un galbân olandez pi toată luna“ (*Cap. V*); — „pi urmă m'am dus la hanu lui Manuc, undi găsând un harabagiu jidov, cu o brişcă jidovească cu patru cai, carili să năimisă în acea zi să ducă la Eşi trii jidovi şi o jidavcă, l-am tocmit cu 25 lei, ca să mă mistuiască şi pi mini până acolo în brişcă cu cialalţi ⁶⁾ jidani“ (*Cap. VI*).

1) Ne *hrănia* (= îndopa) deci şi „cu colaci“, dar ne hrănia (= sătura) şi „de trasul de urechi“.

2) Cf. alocuţia: Măi spânzuratele, măi! — Deci *spânzurat* în sensul de *zbânţuit, nebunatec, neastâmpărat*.

3) Foarte răsvedit fonetizat „naravuri“, nu *năravuri*.

4) În ed. „Minerva“: „înainte de a veni eu la dânsul“ (40)!

5) Deci... întâi pentru *bătăi* şi apoi abia pentru *învăţatură*!

6) Aşadar oarecum quasi-jidan şi simili-jidan şi el, în cloşcăria de trăsurică supraîncărcată, supraînvârfomată...

Sarja satirică. — Asupra crailăului de Grecoteiu Neculai Sica, gata „a-i fi unul din cei mulți a ei închinători“ când e vorba de o „fimei foarte slobodă și sămțitoare“, făcându-i „în predmetul acesta puniri înainti“ deși „anii lui, cari era pisti cincizăci, îi vor faci poati împedecari la încuibarea genunchilor înaintea ei la vreamea jărtfirii“ (*Cap. IX*) și care, „cu ritorică“ și „aligorii“, încearcă „a avea întrari în livada prieteșugului..., supt umbra copaciului dragostei“ (*Cap. IX.*) chiar pe lângă nevasta Vârnavului nostru, „nu numai... tânără, dar încă și frumoasă“ (*Cap. VIII*), Zoița născ. Ghițăscu (aceasta însă *laudată* de soțul ei „pentru vitejia cu cari s'au apărat cinstea“ (*Cap. IX*). Deci: „La Zăhăicani, în acea vreme, să afla posăsor unul medelniceriu Dimitrachi Zunoblu, omu vechi a Ghiculesii, vechil și strângător banilor veniturilor a altor a ei moșii. Acel Zunoblu avea fimei foarte slobodă și sămțitoare, însă priimită în casa Ghiculeasii, căria, voind și prietinul meu Sica a-i fi unul din cei mulți a ei închinători, i-au făcut di câtiva ori în predmetul acesta puniri înainti. Însă ea, cum să poati înțelegi, cunoscând că anii lui cari era pisti cincizăci, îi vor faci poati împedecari la încuibarea genunchilor înaintea ei la vreamea jărtfirii, cu totul s'au acazarisit“. (*Cap. IX*); — „Grecu Sica purcegând dila Lipcani, în loc să să ducă la casa lui, precum mi-au fost spus la porniri, s'au dus la mini la Burlănești, ca să aducă, după cum spunea el, vestiri de bucurie că eu am cumpărat Zăhăicani. Nevasta mea știind că îmi esti prieten și cunoscut, l-au priimit cu mulțămiri și l-a(u) oprit la masă. Grecu după aceea au început cu ritorică (crasno reacii)¹⁾ a-i puni înainti că el multi ostineali²⁾ și stăruință au întrebuițat până au putut aduci în săvârșiri interesul ci am împlinit eu în acea zi la Lipcani cu luarea în posăsii moșiei Zăhăicani, cari mijlociri dacă li-ar fi întrebuițat pentru altul, apoi ar fi trebuit acela a-i faci mulțămiri cu însămnată sumă di bani; dar el nifiind interesat di aciea nădăjduiaști cum că ea, prețându-lui a lui trudă, va faci pentru dânsul cu totul osăbită îndestulari, învrednicindu-l a avea întrari în livada prieteșugului ei, supt umbra copaciului dragostii³⁾.... Și că pi lângă toati acesti este bini încredințat că ea nu va fi împetrită la inimă a-i faci dispri aceasta ocaj, precum nu di mult i-au făcut varvara medelnicereasa; mai ales fiind atuncea întru aceasta cea mai îndemnatică și mai cu bun

1) În ed. „Minerva“ (97) traducerea rusească *crasno-reacii* lipsește.

2) În ed. „Minerva“: „multă osteneală“ (97)!

3) Stil aligoricesc acesta, care, evident derivă din cele lecturi ale tânărului T. Vârnav.... cf. mărturiile lui.

prilej întâmplari a nu fi eu acasă. Neavasta mea nefiind diprinsă până atuncea (a) auzi asemenea aligorii, s'au sastizit deodată. Dar după ci au înțales noima lor, s'au întors și i-au ¹⁾ zis că dacă el, numai pentru acel țâl au întrebuițat ostinealili și trudili ci arată, apoi cu îndrăzneală poati a-i zici că el cu totul să află rătăcit și plin di dișărtăciuni și că îi esti di mirari cum, în căpățâna lui cea grecească și înflorită încă și cu cărunteță, nu s'au găsit nici cât di puțână măcar înțălepciuni a giudeca, că dacă o damă precum modelniceareasa, cari esti cu douăzeci ani mai mari dicât dânsa, nu s'au micșurat a-i da voi măcar di a lingi colbul dila bușmachiii ei, apoi cu cât mai vârtos s'ar pleaca ²⁾ la cerirea lui o tânără ca dânsa, di curând căsătorită, cari esti diprinsă dila casa părințească ³⁾ cu buni și cinstiti purtări și cari, pi lângă acesti, să află însoțită c'un bărbat tânăr și frumos, căruia îi esti îndatorită cu credință până la cea mai din urmă a ei suflari... După aceea i-au zis încă că îl roagă, dacă voești a prelungi prieteșugul cu bărbatul ei, apoi altă dată să nu mai îndrăznească a-i puni înainti asăminea dișarti aligorii. Grecul, în loc să să rușinezi di uprecu ci i-au făcut, au fost atâta di podlăi ⁴⁾, încât s'au răpezit după dânsa și fără vesti au sărutat-o. Atuncea ea măniindu-să, l-au stupit drept în obrazi“ (*Cap. IX*).

Senzaționalul episodului așa cum da capo al fine îl desco-perim în opera acestui om ca mai rar alții. Iat-o învățătura „la vestitul în toți Bucureștii di tiran, dascalu Panaioti Carfioti“ — aprig mânuitor al unor singulare scule pedagogice: „Acel Panaioti nu era di cuviință a să numi dascal, ci calău, pentrucă el pi băeți mai mult îi muncia și îi schingiuia dicât îi învăța. Lângă dânsul diapurarea sta pi o masă falanga, un bici di lemne, făcut în chipu îmblăciului cu cari bătea la talpi. Două biciuri din vână di bou cu cari bătea la șăzut și două asemenea din cură lată di bătut la palmi“ (*Cap. V*); — Sau revederea atât de originală și caracteristică cu maică-sa. după „mai bini di șasă ani“ de rătăcire „a fiului celui pierdut“: „am închipuit plan, cum să ispitesc pi maică-mea să văzu di mă va cunoaști sau nu și zicând țaranului să nu spui nimărui cini sânt ⁵⁾, m'am dus în cerdac... după aceea uitându-mă din cerdac pi fereastă în casă, am zărit pi maică-mea că s'au sculat și

1) În ed. „Minerva“: „și-au zis“ (98).

2) În ed. „Minerva“ contrafacerea: „s'ar apleca“ (98).

3) În ed. „Minerva“, „părintească“ (98).

4) În ed. „Minerva“: „a fost atât de aprins“ (99)! D. coleg Șt. Cio-banu mi-l traduce pe *podlăi* cu *josnic*.

5) În ed. „Minerva“: „să nu spue nimărui cine sunt“ (59).

tocmind ¹⁾ salteaua pi cari să culcasă, au poroncit unii feti să mă poftească în casă. Întrând în casă dimpreună cu acelaș țăran, i-am vorovit cu îndrăzneală, că sânt triimis la dânsa de cătră un inginer ci ari să hotărască moșiile megieșiți, cari au pofțit-o să mă priimască câțiva zili în găzduiri, până va triimiti trăsură ca să mă iai ²⁾. Maică-mea s'au mirat după ci au auzit asemenea a meli vorbi și fără a-mi da vreun răspuns la dânsili, au început cu mari luari aminti a căuta câțiva minuti drept în ochii miei; după aceea au început a să uita și la țăran, însă fiindcă acela au zimbit a râdi, apoi maică-mea îndată au început a plângi și a zici acești cuvinti: „Oari acesta nu cumva esti Tudorăchel al meu, pi carile îl socotem că au murit di ciumă la București și nu l-am văzut mai bini di șasă ani!“ (Cap. VI); — Și atestarea cântecului haiducesc *Sub poală de codru verde*, în condiții ultraoriginale: „ntr'o păduri din ³⁾ aceli, frati-mieu, din pricina căldurii disbrăcându-și straili di pi dânsul și puindu-li în deasagi pi calu lui Ciomărtan, au rămas numai în cămeșă și în izmeni. Au apucat în mână un ciomag di cornu și-au pus pălăria pi urechi și, umplându-să di curaju vetejii, au început a cânta: „Supt poală di codru verdi, o zari di foc să vedi“, — și din toată puterea a răcni, că dacă în acea păduri sânt ohotnici, apoi să iasă înaintea lui la luptă, pentrucă esti plin di bani. Dorința lui îndată s'au împlinit, căci diodată au eșit în potică un fiuu a pădurii (tălhar) și l-au apucat di frăul calului.... Așa frati-mieu, în loc di ciraclec și caftan di boerii, ci nădăjduia maică-mea că va căpăta la boeru Sturza, au venit digrabă acasă (cu trii zili numai înaintea mea) în costumu ci-am arătat mai sus, adică în izmeni și cămeșă“ (Cap. VI).

(Va urma)

Leca Morariu

Cronică

Adevăratele noastre pierderi. — Între refugiații cari nu-și plâng... vesela și mobila, ci atâta unic patrimoniu sufletesc, e și prietenul nostru *Procopie Jitariu*, depozat de acea bogată colecție de folclor a d-sale, din care prea puțin ni s'a disvaluit în cele periodice bucovinene (d. p. în rev. „Făt-frumos“ An. I 1926 și 'n cutari *Calendare*) și de remarcabila valoare a căroră mărturisesc mostrele date de C. Loghin în *Manual de limba română pentru clasa a V-a*, București „Cartea Rom.“ Fie însă ca răvna d-lui P. J. pentru asemenea îndeletnicire să nu se lase doborâtă, ci cu îndoit avânt să biruie nemernicia vremurilor!

L. M.

1) În ed. „Minerva“: „tocmit“ (59)!

2) În ed. „Minerva“ forma munteană: „ca să mă ia“ (60), în loc de moldovenescul: „să mai iai (= ia ie“).

3) În ed. „Minerva“: „Într'o pădure de acele“ (62)!

Multe și mărunte....

Filimon Taniac

Pentru bibliografia lui Mihai

Teliman. — *D-rei E. M.*: Bibliografia operei lui M. Teliman trebuie completată și cu schița *La pipa Dacului*, semnalată de Filimon Taniac în „Făt-frumos“. An. VI 1931, 55 și reprodusă, după rev. „Sunete și Resunete“ (1892), în „Făt-frumos“ An. VII 1932, 2—6.

O. L.-M.

Est modus in rebus — Formidabilă sfruntare a realităților în (și de altfel cam ieftinioara) fascic. Paul I. Papadopol, *Ciprian Porumbescu, ca om ca Român, ca artist*, 27 pagini, din Colecția (tot mai de pripă și de mântuială!) *Cunoștințe folositoare* edit. „Cartea Românească“. Informație falsă: C. Porumbescu născut la Stupca în 2 Oct. 1854 (pag. 14). Nu! Ci la Șipotetele Sucevii în 14 Oct. stil nou 1853 (v. „Făt-frumos“ 1933, 121)! — Fantasmagorii ca: „iscusitul violoncelist, judecătorul Schölzer dela Suceava“ (15) — în loc de: C. Schlötzer, „ajutor de judecător“ și violonist-diletant! — Tot așa: Mitropolitul „Sebastian“ Morariu (16) — în loc de: Silvestru! — greșală de tipar: „Briculescu“ (19) în loc de *Baiulescu* etc.

Și când te gândești că chiar în pragul acestei monstruoșități¹⁾ apărerea cinstită informație muncită a lui Ștefan Pavelescu, *Viața lui Ciprian Porumbescu* Suceava 1940!

L. M.

Cronică

Suum cuique! — În cronică Concertului italian, care a avut loc la *Institutul de cultură italiană* dela Cernăuți în 29 Martie 1940 (vezi *Studii italiene* An. VII 1940 pag. 254), nu poate fi uitată prea distinsă pianistă și profesoară *Minodora Aapi*.

O. L.-M.

1) Iermenul nu e prea greu, dacă ai în vedere ravagiile produse de mult răspândita colecție *Cunoștințe folositoare*.

Dela Consiliul Național de muzică. — Luni, 3 Martie 1941, a avut loc la București prima ședință a Consiliului Național de muzică, prezidat de d. prof. și colonel Ion Delu. Au participat: Măestrul G. Enescu, rectorul Acad. de muz. D. Cuclin, prof. univ. Leca Morariu, delegat al Ministerului, prof. P. Constantinescu și d-nii Popovici și Vicol. S'a fixat versiunea „oficială“ (deci cea mai recomandabilă) pentru o serie de piese ca: *Deșteaptă-te, Române*, *Pe-al nostru steag*, *Imnul regal*, *Trei-culori*, *Hora Unirii*, etc. În viitorul consiliu urmează să se redacteze o fascicolă de folclor muzical reprezentativ, alegându-se de fiecare provincie (regiune) românească două-trei din cele mai caracteristice cântece populare. Sugestii în acest sens, binevenite și pot fi comunicate direct și d-lui prof. Leca Morariu.

Al. T.

* * *

Colcăt românesc în fosta jugo-sclavie! — Document istoric pentru vremurile noastre că „Graiul strămoșesc“ (An. II Nr. 1—2 din Ian.-Febr. 1941, aparând la „Petrovgrad“), „prima și unica revistă naționalistă și creștină românească din Jugoslavia“ putea zbucni cu sinceritate. „Trăiască, crească, înflorească Neamul românesc de pretutindeni!“

* * *

Anul 104! — Anul 104 al venerabilei și acum iarăși excelent-redactatei „Gazeta Transilvaniei“ — „Steag ridicat la 1838 și sfințit de luptele purtate sub cutele lui de atâția urmași, în frunte cu Gh. Barițiu (și) Mureșenii“ — cuvintează eroic-meritul subtitlu. Ilustrat cu colaborarea unei întregi pleiade de rutinați matadori ca: Aurel Mureșianu, Axentie Banciu (care chiar în recentul Nr. 34, semnează altă serie de *Spicuri din dicționarul greșelilor noastre de limbă*), Dr. Sterie Stinghe, Ecaterina Pitiș, Tib. Brediceanu, Dr. Valeriu Stinghe, Dr. Ion Moga, Dr. N. Căliman, N. Georgescu-Tistiu, V. Branisce, I. Bozdog, Ion Colan, Preot I. Scurtu, Preot N. Bârsan, Horia Teculescu, Dr. M. Suciș-Sibianu, Ion Berciu, Dr. Val. Moldovan, Ion Urcanul, Dr. D. Chirculescu, N. Baboie, V. Nițescu, Stefanovici-Svensk, Ștefan Manciu, Dr. Pompiliu Nistor ș. a. — *Gazeta* luptă voinic în semnul cruntelor zodii actuale, dar prezintă, în permanență, și semper-valabil material cultural. Abon. numai 200 lei pe an! Red. și admin.: Brașov, B-dul Ferdinand 12. — faceți roată și'n jurul steagului între steaguri: *Gazeta Transilvaniei!*

* * *

Răboj. — Foarte în nota vremii, „Glasul Bucovinei“ (ajuns din generosul entuziasm al d-lui Dr. Aurel Morariu la Nr. 5.994) dă cea mai largă atenție fenomenului cultural. — De tot plastic editorialul *Cenzurat!*..., semnat de George Gregorian în „Gazeta refugiaților“ An. II Nr. 19 din 13 Prier 1941. — Într'un noroc schimbarea numelui „Gazeta refugiaților“, devenită (cu Nr. 23 din 11 Mai) „Gazeta Țării“. — Avertisment pedagogic în revista plăpândului grupuleț redacțional „Albatros“ (An. I Nr. 2), în care se mai re-

marcă *Virgil Untaru și Tib. Tretinescu* : „Profesorul de filosofie — *Somnolin* cum îl numesc băieții — explică atât de greoi și abstract, încât numai el singur înțelege ce vrea să spună...” Precum important e și pasagiul care se încheie cu reflexiunea formulată în argotul ad-hoc : „Ai văzut ce *bârbi*?” Semnatarul, iarăși cineva și care „promite” : *Dinu Pillat*. — Vrednic de atenție de tot specială *Marșul fraților detrunchiați* din „Glasul Bucovinei” An. XXII Nr. 5.980 din 23 Sept. 1940. Așteptăm clipa în care să-l *putem* reproduce... — Și iarăși remarcabil, articolul *Din nou rosturile presei* semnat de Toma Vlădescu în „Învierea” An. II Nr. 27 din 4 Mai 1941. — Generoasa, pururi răscolitoarea *Baladă* a lui Ciprian Porumbescu, solo de vioară, executată la Radio-București în 10 Mai ora 6³⁰ d. a. de cutare elev *) al liceului Sf. Sava. — Superbul *Adusu-mi-am aminte...* p. cor bărbătesc, al lui C. Porumbescu, iarăși cumplit de arbitrar alterat, în final, și redus în sugerație și prin nefericita transpunere în cor mixt — la Parastasul *Acad. Române* (București) pentru **pururi-viul** N. IORGA. — Rectificare ad pag. 68 : Nu 100, ci numai 70 ani dela moartea lui Alecu Hurmuzachi se comemorau cu conferința d-lui Dr. Corneliu Gheorghian. L. M.

* * *

Germanistul Hermann Schneider în București. — În șiragul de savanți germani, cari ne vizitează de un an încoace, ne-a sosit la 3 Mai prof. H. Schneider dela Tübingen, corifeu al germanisticii, specialist în literatură veche, în mitologie și'n legende eroice, campion al istoriei literare tradiționale, bazată pe elementul istoric și individual, adversar deci al elucubrațiilor „spirituale” (*Geistreicheleien*) ale așa zisei „*Literaturgeschichte als Geisteswissenschaft*”, adevăc a metodei ce urmărește numai liniile mari, abstracte ale evoluției ideologice. A vorbit, în 5 Mai, la Fac. de Litere, salutat de d-nii : decan Marcu, prof. Victor Morariu — și M. Isbășescu, conferențiar suplinitor, elev al ilustrului oaspe — despre specificul german și francez în poemele epice cavalierești. A doua zi, două conferințe : despre Schiller ca tragedian (la Academia Comercială), iar seara (la Institutul german de știință) despre Grillparzer. Miercuri, 7 Mai, a patra conferință (iarăși la Fac. de Litere) despre marele romancier contemporan, Erwin Guido Kolbenheyer. E un conferențiar cât se poate de atrăgător prin frumusețea limpede și căldura expunerii, colorată adese de un simpatic umor. A putut să asiste și la o reprezentație a tragediei lui Grillparzer „*Ale mării și iubirii valuri*” și — „*Faust*”, amândouă la Teatrul Național. Dacă cea dintâiu nu l-a satisfăcut — se întâmplase să fie „garnitura” de mâna a doua — în schimb i-a plăcut mult „*Faust*”, remarcând îndeosebi vivacitatea scenei „*Auerbachs Keller*”. În seara de bunăramas, agapă românească cu lăutari. V. M.

Platnici cu ghiontul

În N-rul viitor pornim publicarea abonaților cari se tot așteaptă atinși cu cotul pentru a-și lămurii situația față de crâncenele noastre jertfe administrative !... Nu fie cu supărare de avertisment — și mai ales de executarea avertismentului ! — Pentru Rev. „Făt-Frumos” cenzor *L. Bardeș*.

*) Îi cerem numele !...

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
BUCUREȘTI VI, Str. Negel 53

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară : 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

Artur Gorovei . . .	<i>Trei tineri scriitori</i>
Leca Morariu . . .	<i>Artur Gorovei</i>
D. Furtună	<i>Artur Gorovei și trecutul nostru</i>
N. Georgescu-Tistu .	<i>Ion Ghica istoric literar</i>
G. Ursu	<i>Bucovina !... (Versuri)</i>
S. C. Mândrescu . .	<i>Scrisoare</i>
Leca Morariu . . .	<i>Filologie ciungă</i>
G. T. Kirileanu . . .	<i>Limba veche și 'nțeleaptă</i>
A. G. Stino	<i>O scrisoare a lui N. Gane</i>
Const. I. Popescu . .	<i>Problemă Eminescu</i>
I. D. Marin	<i>Amintiri ..</i>
N. Stețcu	<i>Alecu Russu, proprietar al moșiei Tețcani</i>
Ctitorii și adăugătorii noștri	
Leca Morariu . . .	<i>Memento istoriei noastre literare</i>
Leca Morariu . . .	<i>Adevăratele noastre pierderi</i>
Octavia Lupu-Morariu și Leca Morariu . .	<i>Multe și mărunte...</i>
Octavia Lupu-Morariu, Al. T., Leca Morariu și Victor Morariu .	<i>Cronică</i>
<i>Platnici cu ghiontul — Bibliografie — Dela administrația Rev. „Făt-frumos“.</i>	

Dela Administrația Rev. „Făt-Frumos”

Incasările noastre: D-ra Maria Nicolae, 18/III: 100 lei — finea 1941; d-ra Georgeta I. Nicolau, 20/III: 200 lei — finea 1941; d. Alex. Vasiliu, 21/III: 200 lei — finea 1941; Păr. Fabian Bodnărescu, 21/III: 100 lei — 30 Iunie 1940; d. Tiberiu Crudu, 22/III: 200 lei — finea 1941; d. **G. T. Kirileanu**, 22/III: 200 lei — finea **1943**; d. Dinu I. Pillat, 26/III: 100 lei — finea 1941; d. Al. P. Arbore, 28/III: 200 lei — finea 1941; d-ra Dr. Livia Ienăchescu, 31/III: 200 lei — finea 1941; d. **Dr. Vasile Loichiță**, prof. univ., 4/IV: **1000 lei** — danie; d. N. Georgescu-Tistu, 5/IV: 100 lei — finea 1941; Bibl. Centrală dela Facult. de fil. și litere, București, 5/IV: 400 lei — finea 1941; d. **S. Mehedinți**, prof. univ., 8/IV: **1000 lei** — danie; d. M. C. Davidoglu, 7/IV: 200 lei — finea 1941; d. V. Davidoglu, 7/IV: 200 lei — finea 1941; D-na Stela Dr. Col. Zamfirescu, 7/IV: 200 lei — finea 1941; d. Dr. Al. Bocănețu, 9/IV: 200 lei — finea 1941; d. I. D. Marin, 14/IV: 200 lei — finea 1941; d. Ștefan Pavelescu, 17/IV: 200 lei — finea 1939; d. Aurel Vasiliu, 19/IV: 100 lei — finea 1941; d. George Pan. Capagea, 19/IV: 200 lei — finea 1941; d. I. Teodorescu-Broșteni, 28/IV: 200 lei — finea 1941. — **O. L.-M.**

Bibliografie

- Mihail Sadoveanu, *Divanul Persian*, București.
N. Cartoian, *Operele lui Kogălniceanu din timpul studiilor la Berlin*, Buc. 1940.
D. Munteanu-Râmnic, *Amintiri I, Pe drumul Brașovului*, Buc. 1941.
Colonel Ștefan Corciu, *Lecția trecutului*, Buc. 1941.
Anton Balotă, *Satul izvor de viață românească*, Buc.
N. I. Herescu, *Caete clasice*, Buc.
Scarlat Preajbă *Prezentări literare I*, Buc.
Dr. Mihai Isbășescu, „*Novelistul*” Grillparzer, Buc.
Gr. Alexandrescu, *Poezii*, comentate de V. Ghiacoiu, Craiova 1940.
Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Vieța* (sic: *viața*) *lui Alecsandri*, Craiova 1940. (Se resimte și chiar suferă — cf. „Făt-frumos” 1940, 137 — de ignorarea bibliografiei... periferice... provinciale!...)

Alte periodice:

„Albatros”, Buc.; „Buceagul” (răsărit în Bolgradul Basarabiei și continuând la București); „Curierul Tecuciului”, Brăila; „Revista istorică”, Buc.; „Revista istorică română”, Buc. (cam *aproximativă* = incompletă în *Notițele bibliografice*.); „Studii italiene” VII 1940, Buc.; „Südost-Forschungen” An. V 1940, München.

PREȚUL LEI 40. —